

פרק 11 - תיירות

מקורות והגדרות

לוחות 1-7, 10-11: הלמ"ס

מלונות תיירות	- בתי מלון, בתי הארחה, מלונות דירות, ומלונות, פנסיונים ובתי מרגוע הרשומים לתיירים על-ידי משרד התיירות. (כוננו בעבר "בתי מלון מומלצים לתיירים").
חדרים	- חדרים בהם לפחות מיטה אחת המיועדת לאורחים, אף אם בית המלון סגור עונתית. מערכת חדרים (סוויטה) נחשבת כחדר אחד. (לא כולל: חדרי צוות, חדרי משרד, חדרי אוכל, אולמות, מחסנים וכיו"ב).
מיטות	- המיטות הקבועות בבתי המלון בחדרים הנ"ל. מיטה כפולה נחשבת כשתי מיטות.
אורח	- אורח, לרבות ילד, שנרשם בבית המלון, ולן בו לפחות לילה אחד. אורח שעזב את בית המלון ונרשם בו שנית, נחשב במניין האורחים כשני אורחים נכנסים.
תייר (בבית מלון)	- אורח הנרשם בכניסתו לבית המלון על פי דרכון זר (כולל גם עובדים זרים ודיפלומטים).
ישראלי (בבית מלון)	- אורח הנרשם בכניסתו לבית המלון על פי תעודת זהות ישראלית, כולל עולים חדשים ועולים בכוח וכן אורחים מיהודה והשומרון (עד 2005 - יהודה והשומרון וחבל עזה).
לינות	- כל הלינות של האורחים הנ"ל בבתי המלון, למעט הלינות בדירות בבעלות שאינן להשכרה לאחרים.
ממוצע לינות לאורח	- סך כל הלינות מחולק בסך כל האורחים הנכנסים.
אחוז תפוסה של מיטות	- סך כל הלינות בבתי המלון הפתוחים בשנה הנסקרת, מחולק בכל הלינות האפשריות בבתי המלון הנ"ל, מבוטא כאחוז.
אחוז תפוסה של חדרים	- סך כל החדרים התפוסים בבתי המלון הפתוחים בתקופה הנסקרת, מחולק בסך כל החדרים האפשריים בבתי המלון הנ"ל, מבוטא כאחוז.
פדיון	- פדיון ברוטו (לרבות מס ערך מוסף) מלינות במלון ופדיון משירותים אחרים שאינם לינות, כגון: משהות ביום ללא לינה, מפקדונות להזמנות שבוטלו, מארוחות, ממשקאות, מברים, ממועדוני לילה, מאירועים, מכינוסים וימי עיון, מבריכות וכיו"ב. הפדיון כולל גם דמי שירות (גם אם הועברו לחלוקה ישירה בין העובדים), מיסים עקיפים וכן תשלומים שהתקבלו מהעובדים (בעד ארוחות, דיור וכדו'). אינו כולל סובסידיות ותמריצים.
משרות שכר	- העובדים שעבדו בבית המלון לפחות יום אחד בחודש הדו"ח וקיבלו שכר, כולל בני משפחה ובעלי מניות שעבדו בבית המלון תמורת שכר (בעבר כונה שכירים).

לוחות 8-9: דוח שנתי 2009, משרד התיירות

אחוז תיירים שביקרו בת"א-יפו - אחוז מתוך התיירים שביקרו לפחות באתר אחד מרשימה של משרד התיירות.

תיאור והסבר

ממדי התיירות בת"א-יפו מושפעים ממגמות התיירות בישראל. בעקבות תהפוכות במצב הבטחוני-כלכלי בארץ ובעולם כולו, התאפיין העשור הראשון של שנות האלפיים בחוסר אחידות בתיירות בת"א-יפו ובישראל. בתחילת העשור, בעקבות פריחה כלכלית וחתימה על הסכמי שלום עם הפלשתינאים ועם ירדן מספר שנים קודם לכן, הייתה גיאות בתיירות בת"א-יפו עד לסוף ספטמבר 2000, עת פריצת האינתיפאדה השנייה. לאחריה, ירדה התיירות בת"א-יפו לשפל שנמשך כשלוש שנים. בשנים 2003-2007 חלה התאוששות שבעקבותיה חלה עלייה בממדי התיירות לת"א-יפו, שהגיעה לשיא בשנת 2008. בשנת 2009 חלה ירידה במרבית המדדים התיירותיים בת"א-יפו, בעטיו של המשבר הכלכלי והמיתון העולמי, ומנגד, בשנת 2010 חלה עלייה בממדי התיירות בעיר, אשר הגיעו לשיא גבוה יותר מזה של שנת 2008, אשר הייתה שנת שיא בעשור הקודם.

מלונות תיירות (לוח 11.1) - בסוף שנת 2010 פעלו בת"א-יפו 50 מלונות תיירות שכללו 6,620 חדרים, לעומת סוף שנת 1985, שבה פעלו בת"א-יפו 42 מלונות תיירות שכללו 5,788 חדרים. בטווח השנים הללו חל גידול במספר מלונות התיירות בת"א-יפו ובמספר החדרים בהם. אולם, אחוזי בתי המלון בעיר מתוך הסה"כ הארצי נותר יחסית יציב (כ-14% בסוף שנת 1985 וכ-15% בסוף שנת 2010). לעומת זאת, חלה ירידה באחוז החדרים בבתי המלון בעיר מתוך הסה"כ החדרים הארצי (כ-19% בסוף שנת 1985 לעומת כ-14% בסוף 2010). באופן דומה, גם בירושלים חלה מגמת ירידה באחוז של החדרים וגם ירידה במספר בתי המלון מתוך הסה"כ הארצי, דבר שהביא לצמצום הפער בחלקם היחסי של בתי המלון בירושלים מכלל בתי המלון בארץ, לעומת זה של ת"א-יפו. (בשנת 1985 אחוז בתי המלונות בירושלים מהסה"כ הארצי היה גבוה בכ-9% מזה של ת"א-יפו, כשהפער ביניהם הצטמצם בהדרגה לכ-5% בשנת 2010).

אורחים ולינות (לוחות 11.2-11.7) - בחמשת העשורים האחרונים חל גידול של למעלה מפי שמונה במספר האורחים בעיר, וגידול של למעלה מפי שישה במספר הלינות בעיר. בסוף שנת 2010 הגיעו לעיר כמיליון אורחים, ומספר הלינות במלונות התיירות בעיר הגיע לכ-2.8 מיליון. למרות מגמת הגידול במספר האורחים בעיר בטווח השנים הללו, נמצא כי חלקם של התיירים מתוך הסה"כ האורחים בעיר דומה בשנת 2010 (72.5%) לחלקם של התיירים בשנת 1961 (72.1%).

מניתוח הנתונים לאורך שלושת העשורים האחרונים, עולה כי שנת 1991 (אז התרחשה מלחמת המפרץ) הייתה נקודת שפל במספר האורחים שהגיעו לעיר, כשלאחר מכן חלה עלייה והתייצבות יחסית במהלך שנות ה-90. בשנת 2000 הגיע מספר האורחים ולינותיהם לשיא יחסי (828 אלף אורחים ו-2.0 מיליון לינות). נפילה חדה חלה בשנת 2001 בשל המצב הבטחוני בארץ: ירידה של 27% במספר האורחים ו-31% במספר הלינות בהשוואה לשנת 2000. בשנת 2002 חלה ירידה נוספת של 9% במספר האורחים ו-12% במספר הלינות בהשוואה לשנת 2001, כך ששנת 2002 הייתה שנת שפל, נמוכה אף יותר מזו של שנת 1991. משנת 2003 ואילך (למעט שנת 2009) מסתמנת התאוששות ועלייה הדרגתית במספר האורחים ולינותיהם, עד לשיא בשנת 2010, שבה מספר האורחים ולינותיהם היה הגבוה ביותר מבכל הזמנים.

העלייה במספר האורחים ולינותיהם בשנים 2003-2010 (למעט 2009) נובעת בעיקר מעלייה במספר התיירים המבקרים בת"א-יפו בתקופה זו. יש לציין כי לינות התיירים מושפעות בנוסף לשינויים העונתיים, גם מאירועים בלתי צפויים הגורמים לאי-סדירות בביקורי התיירים בישראל. דוגמא לכך ניתן לראות בשנת 2002, שהייתה שנת שפל במספר התיירים שהתארחו בעיר, בשל הרעת המצב הבטחוני בארץ באותה תקופה. עם זאת, השינוי במספר התיירים בת"א-יפו שחל בכל שנה בהשוואה לשנה הקודמת, קטן בהשוואה לשינוי במספר התיירים שחל בכל המדינה. בשנת 2010 התארחו בעיר 724,300 תיירים, זוהי עלייה של 22% בהשוואה לשנת 2009 ועלייה של כ-339% בהשוואה לשנת 2002, השנה בה מספר התיירים היה הנמוך ביותר (164,900) מאז סוף שנות

ה-60'. לעומת זאת, בטווח השנים הללו החלה מגמה הפוכה של ירידה במספר הישראלים שהתארחו במלונות תיירות בעיר (למעט בשנים 2002, 2006, 2009 ו-2010).

בשנת 2010 התיירים שהתארחו במלונות התיירות בת"א-יפו ומספר הלינות שלהם בעיר מהווים 22% ו-23%, בהתאמה, מהסה"כ הארצי. מניתוח לאורך זמן עולה כי שיעורים אלה נמוכים משמעותית בהשוואה לשנת 1961, בה חלקם של התיירים, אשר לנו בת"א-יפו מסה"כ התיירים בישראל, עמד על כ-55% ומספר לינותיהם בעיר מתוך סה"כ הלינות הארצי עמד על כ-35%. יש לציין כי משנת 1993 ועד לשנת 2000, שיעור התיירים ולינותיהם בעיר מסה"כ התיירים והלינות הארצי היה הכי נמוך (18%-20% ו-16%-18%, בהתאמה). החל משנת 2001 חלה עלייה, כשלאורך העשור האחרון, מתקיימת תנודתיות קטנה בשיעורים אלה, שנעים בטווח שבין 20% ל-25%.

כתוצאה ממגמת ההתאוששות בתיירות שהחלה בשנת 2003, תפוסת המיטות והחדרים הממוצעת בעיר נמצאת בשמונה השנים האחרונות במגמת עלייה, ומשנת 2004 תפוסת החדרים במלונות התיירות בת"א-יפו גבוהה מזו שבירושלים ובחיפה ובכל הארץ, ותפוסת המיטות בת"א-יפו גבוהה או דומה לישראל.

מאפייני התיירים המבקרים בעיר (לוחות 11.3, 11.8-11.9) - מאמצע שנות ה-60 ועד לאמצע שנות ה-70, מרבית התיירים שלנו במלונות תיירות בעיר היו מאמריקה (52%-57%) וכשליש היו מאירופה. משנות ה-80 ואילך (למעט בשנת 1985) השתנתה המגמה, כשמרבית התיירים שלנו במלונות תיירות בעיר הינם מאירופה וכשליש מאמריקה (לוח 11.3). ממצא זה נתמך גם ע"י דוח משרד התיירות לשנת 2009, בו נמצא כי רובם המכריע של המבקרים הגיע מאירופה (כ-62%) וגם מאמריקה (כ-30%). עוד עולה כי שתי הסיבות העיקריות לביקור בעיר הן ביקור קרובים (28%) וחופשה (בילוי והנאה) (25%). זהו הביקור הראשון בישראל עבור כ-38% מהתיירים שביקרו בעיר ב-2009. כ-56% מהמבקרים בעיר ציינו כי שהו במלון ו-34% שהו אצל קרובים או חברים.

יש לציין כי מאפייני התיירים בתקופה של התאוששות בתיירות שונים ממאפייניהם בתקופות שפל. דוגמא לכך ניתן למצוא בחלקם היחסי של היהודים מכלל התיירים (בתקופה של התאוששות בתיירות חלקם של היהודים מכלל התיירים קטן). כמו כן, בתקופה של התאוששות בתיירות גדל חלקם של התיירים שמטרת ביקורם היא חופשה, תיור או צליינות, וגם גדל חלקם של התיירים שביקורם הוא הביקור הראשון בארץ.

משרות שכיר ופדיון בענף המלונאות (לוח 11.10) - התאוששות בענף התיירות מתבטאת גם בהיקף משרות השכירים בענף המלונאות: משנת 2004 ואילך חלה עלייה של 40% בכוח האדם המועסק במלונאות בעיר, כשבשנת 2010 הועסקו 3,533 שכירים לחודש (בממוצע חודשי) במלונות התיירות בעיר. למרות עלייה זו, מספר השכירים המועסקים נמוך בהשוואה למספר השכירים שהועסקו בשנות ה-80 וה-90 בעיר (כ-4,200 עד כ-4,800 שכירים בכל שנה). בשנת 2010 שיעור השכירים המועסקים במלונות תיירות בעיר מהווה 12.9% מסה"כ השכירים המועסקים במלונות תיירות בישראל. בעשור האחרון חלה התייצבות בשיעור זה (12%-13%), בעוד שבשנות ה-70 שיעור זה היה כמעט כפול והגיע ל-24.3%.

משנת 2003 ואילך, הפדיון במלונות בעיר במגמת עלייה רציפה: בין השנים 2003 ל-2010 חלה עלייה של 161% בפדיון מלונות תיירות בעיר, כשבשנת 2010 הוא הגיע לשיא ועמד על למעלה מ-1.6 מיליארד ש"ח (גבוה ב-14% בהשוואה לפדיון אשתקד). בשנת 2010 גם בישראל נרשם שיא בפדיון מלונות התיירות מאז קום המדינה.

יש לציין כי בין השנים 2000-2010 גדל מספר החדרים בעיר בכ-13%, בעוד שהפדיון עלה באותן שנים בכ-54%.

הפדיון ממלונות התיירות בת"א-יפו מהווה כ-19% מסה"כ פדיון הענף בישראל. יש לציין כי בשנת 1970 שיעור זה עמד על כ-32%, והוא ירד באופן משמעותי עד לשנת 2002 (14%). החל משנת 2003 ועד היום הוא נמצא בעלייה.

כנסים בינלאומיים (לוח 11.11) - ת"א-יפו מהווה מוקד לכנסים, תערוכות וירידים בינלאומיים הנערכים בישראל. בדומה לתחומים אחרים בענף התיירות, גם תחום הכנסים הבינלאומיים בארץ מושפע מהמצב הביטחוני והכלכלי בישראל. לפיכך, המגמות שחלו בתחום זה תואמות את המגמות שחלו בענף התיירות בארץ. מאמצע שנות ה-70 חלה עלייה במספר הכנסים הבינלאומיים שנערכו בארץ, עד לשיא בשנת 1985. עם פרוץ האינתיפאדה השנייה בסוף שנת 2000 חלה ירידה משמעותית

במספר הכנסים הבינלאומיים שנערכו בארץ בשנים 2001-2002. בשנים 2008-2009 חלה עלייה במספר הכנסים והתערובות הבינלאומיים שנערכו בישראל בכלל ובת"א-יפו בפרט. יש לציין כי בשנים 2003-2006 וגם בשנת 2010 לא התקבלו נתונים על כנסים בינלאומיים בישראל. מבחינת מספר המשתתפים מחו"ל בכנסים הבינלאומיים בישראל, עולה כי השנים 1993, 1996 ו-2000 היו שנות שיא (1993 ו-1996 אינן מוצגות בלוח): בת"א-יפו השתתפו בכל שנה למעלה מ-10,000 איש המהווים 20%-21% מסה"כ המשתתפים בישראל בכל שנה (למעלה מ-50,000 איש). ביתר השנים מתקיימת תנודתיות, ובכל שנה מספר המשתתפים מחו"ל הוא כמה אלפים בודדים. בשנת 2008 חלה עלייה שנמשכה גם בשנת 2009, במספר המשתתפים בכנסים ובתערובות בינלאומיים בישראל ובת"א-יפו, כשחלקם היחסי של המשתתפים בת"א-יפו בשנת 2009 הוא הגבוה ביותר (כ-72%) בהשוואה לשנים קודמות (יש לציין כי עפ"י נתוני משרד התיירות, משנת 2007 לא כל מארגני הכנסים דיווחו על מספר המשתתפים בהם, ולכן ייתכן שמספר המשתתפים בפועל גדול יותר, דבר שעשוי להשפיע על ההתפלגות).

עידוד התיירות בתל-אביב-יפו

העמותה לתיירות תל-אביב-יפו, פועלת בנושאים רבים בשיתוף עם התאחדות המלונות בעיר ועם משרד התיירות. מטרתיה הן להעלות את שיעורי התיירות בעיר ואת היקף הפעילות התיירותית בבתי המלון, במרכזי התרבות, במוקדי ההארכה, ההסעדה, הבילוי והקניות.

בשנת 2010, בנוסף לפעילות השוטפת, עסקה העמותה בפרוייקטים מיוחדים:

- מסע פרסום לעידוד תיירות פנים בעיתונות ובאינטרנט, שהתקיים בשיתוף עם התאחדות המלונות ומשרד התיירות. במסגרתו הוכן כרטיס הטבות לעסקים רבים ברחבי העיר, למסעדות, מוזיאונים ואטרקציות תיירותיות מיוחדות עבור התיירים בבתי המלון.
- מסעות פרסום לעידוד תיירות מחו"ל: בהמשך לפעולות השיווק של ת"א-יפו באירופה המשיכה גם השנה העמותה בשיתוף עם התאחדות המלונות ומשרד התיירות לפרסם את תל-אביב-יפו באמצעות סוכני תיירות מקומיים. לפי נתוני העמותה לתיירות, בשנת 2010 בהשוואה לשנת 2009 חלו עליות כדלקמן - עליה של 31% במספר לינות התיירים מרוסיה, עליה של 28% במספר לינות התיירים מגרמניה, 19% בלינות התיירים מאמריקה ו-6% בלינות התיירים מאנגליה ומצרפת.
- סיורים בעיר: העמותה המשיכה לתפעל כארבעים סיורי חוויה במגוון תחומים, אשר נערכים באזורים שונים בעיר. הסיורים פתוחים לקהל הרחב והשתתפו בהם כ-15,000 איש. בנוסף, המשיכה העמותה בסיורי החינם באנגלית (4 סיורים שונים) הניתנים במתכונת קבועה מידי שבוע ולאורך כל השנה. בסיורים אלו נטלו חלק כ-5,000 תיירים.
- גם השנה ארגנה העמותה סיורים להכרת העיר לקבוצות סגורות ולגופים שונים המעוניינים לבקר בתל-אביב-יפו. מחלקת הקבוצות של העמותה מרכזת את הטיפול בקבוצות אלו ואמונה על הרכבת תכניות "אישיות" המותאמות לכל קבוצה. הסיורים אורגנו עבור גופים ומשרדים ממשלתיים, עיריות ומועצות מקומיות, חברות היי-טק, מפעלים גדולים וכיו"ב. בשנת 2010 סיירו במסגרת זו כ-30,000 איש בהשוואה ל-44,000 איש בשנת 2009 (ו-11,000 איש בשנת 2008). בין שנת 2010 לשנת 2009 חלה ירידה של כ-32% במספר המסיירים הישראלים בעיר. ירידה זו נובעת מכך ששנת 2009 הייתה "שנת המאה" של העיר, נתון שתרם לחשיפה מתמשכת של העיר באמצעי התקשורת השונים ולהתעניינות חסרת תקדים בעיר. כמו כן, בשנת 2009 בתי הספר בעיר הונחו לקיים סיורים בעיר לרגל חגיגות המאה, הנחיה אשר לא חזרה על עצמה גם בשנת 2010.
- אירוח ומפגש עם מעצבי דעת קהל ועיתונאים, צוותי טלוויזיה ואנשי יחסי ציבור מחו"ל, ובאמצעות חשיפה לקהלי מטרה ברחבי העולם.
- אירוח כינוס ה-IMTM השישה-עשר (בשיתוף עם משרד התיירות והתאחדות המלונות), בכינוס השתתפו 120 סוכני נסיעות מחו"ל.
- השתתפות בירידי תיירות בחו"ל: ITB ברלין - ביתן ת"א-יפו במסגרת יריד התיירות הבינלאומי הגדול ביותר, השתתפות ביריד התיירות השני בגודלו בעולם ה-WTM שנערך בלונדון יחד עם אנשי משרד התיירות בחו"ל.
- הפקה והפצה של חומר תדמיתי ופרסומי על העיר: עלוני סיורים (בעברית ובאנגלית) והפצתם בלשכות המידע, במלונות ובמרכזי תרבות בעיר, המשך הפצת סרט תדמיתי חדש ומעודכן באנגלית, תרגומו לשפות זרות נוספות והפצתו בבתי המלון, בכינוסים בעיר ובקרב גופים המייצגים את ישראל בחו"ל.